REDE VAN DRS.E.H.T.M.NIJPELS, VOORZITTER VAN DE TWEEDE-KAMERFRACTIE VAN DE VVD, GEHOUDEN TIJDENS DE 66STE ALGEMENE VERGADERING OP 15 EN 16 APRIL 1983 TE AMERSFOORT;

Dames en heren, ik denk dat het goed is op deze jaarvergadering een tussenbalans op te maken van het kabinetsbeleid tot nu toe en van het beleid dat de fractie de afgelopen maanden heeft gevoerd. Het kabinet heeft twee grote operaties achter de rug. In de eerste plaats zijn de bezuinigingsvoorstellen, zoals die naar voren kwamen in het regeerakkoord, in december uitgevoerd en in de tweede plaats zijn de begrotingen van de diverse departementen alle door de Kamer afgehandeld. Er wachten nog twee grote operaties op het kabinet en op de Tweede Kamer. In de eerste plaats de voorjaarsnota, waarvan we gelukkig kunnen vaststellen dat die vandaag is afgerond, en hoewel hij door een paar technische problemen pas dinsdag kan worden gepresenteerd doet dat niets af aan de constatering van het feit dat het kabinet het vandaag in hoofdlijnen eens is geworden over de wijze waarop de tegenvallers in 1983 moeten worden opgevangen. Het tweede probleem waarvoor het kabinet naast de voorjaarsnota staat, is de voorbereiding van de begroting voor 1984, een voorbereiding die over drie weken zal starten en die het kabinet en de fracties in de Tweede Kamer opnieuw voor grote problemen zal stellen.

Ik denk dat het goed is nu, na zo'n vijf maanden, nog eens van gedachten te wisselen over de plaatsbepaling en de positie van het kabinet in onze samenleving. Ik denk dat het van fundamenteel belang is, mijnheer de voorzitter, dames en heren, dat we ons realiseren dat het kabinet Lubbers/Van Aardenne in belangrijke mate het gezicht van de jaren '80 zal gaan bepalen; dat dit kabinet het gezicht zal gaan bepalen door het wel of niet nemen van maatregelen. Dat het kabinet ook voor de jaren '80 vooruit kan zien door aan te geven op welke manier men de problemen wenst aan te pakken of welke Problemen men wil laten liggen. Ik denk ook dat dit kabinet en de Tweede-Kamerfracties van CDA en VVD door durf, door moed te tonen, kunnen aangeven op welke wijze de samenleving zich de komende jaren zou kunnen ontwikkelen. Natuurlijk, de problemen zijn groot en het is eigenlijk een open deur intrappen als ik u in het kort nog eens aangeef voor welke problemen onze samenleving Staat. De werkloosheid in ons land is gigantisch, de positie van het bedrijfsleven is beroerd. We hebben nog steeds geen goed antwoord op de vraag hoe we de bureaucratie de komende jaren zullen gaan aanpakken. We hebben ook nog steeds geen goed antwoord op de vraag hoe we

ondanks ons sociale zekerheidsstelsel, ondanks de sanering van dat stelsel, op dit moment de zwakken in de samenleving kunnen beschermen en we weten ook nog steeds niet goed hoe we een realistische financieringspolitiek kunnen voeren ondanks het grote financieringstekort waar ons land voor staat. Ik denk dat we uitgebreid door kunnen gaan met het inventariseren van alle problemen, maar ik geloof ook dat we moeten vaststellen dat, als er ooit een kabinet is geweest dat de problemen waar we op dit moment in ons land voor staan zou kunnen aanpakken, het dit kabinet is. Ik zou ook nog eens willen zeggen dat het Nederlandse volk van dit kabinet verwacht dat het de problemen aanpakt, dat er op dit moment bij de burgers van ons land de bereidheid bestaat om een stapje terug te doen, dat de mensen de bereidheid hebben gezamenlijk de schouders onder de problemen te zetten. Mede dank zij de eerlijke campagne die de VVD heeft gevoerd, heeft de enorme zetelwinst van de VVD op 8 september ook duidelijk aangegeven dat die bereidheid er is.
Dames en heren, wat is er nog meer nodig om het kabinetsbeleid de komende jaren tot een succes te maken. Wat is er nog nodig wil het kabinet duidelijk kunnen maken dat de maatregelen, die genomen worden, noodzakelijk zijn. Hoe kan het kabinet duidelijk maken, hoe kunnen Kamerfracties aan de samenleving duidelijk maken dat die maatregelen geen doel op zichzelf zijn, maar dat zij allemaal nodig zijn om onze samenleving weer rijp te maken voor economisch herstel, als dat gaat komen. Hoe maken we duidelijk dat het niet meer kan! Hoe maken we als Tweede-Kamerfractie bijvoorbeeld duidelijk dat de tijd van het vooruitschuiven van de problemen voorbij is. Hoe maken we duidelijk dat je als politieke partij vrijblijvend over idealen kan praten; hoe beantwoord je dan die politieke idealen, met name ook in een tijd waarin er geen sprake is van economische hoogconjunctuur. De tijd van populaire maatregelen, de tijd van populistische voorstellen is voorbij. Ik denk dan ook dat het kabinet en de fracties van CDA en VVD nieuwe wegen moeten inslaan, willen we aan de samenleving duidelijk maken waarvoor we staan en willen we uiteindelijk aan het eind van de jaren '80 een samenleving opbouwen, waarin het nog redelijk toeven is.
Ik wil dat met een paar kernwoorden aangeven. In de eerste plaats denk ik dat het goed is dat we ervan afzien en dat kan niet alleen bij een Tweede-Kamerfractie, dat moet ook gebeuren in gemeenteraden en bij provinciale staten - om valse verwachtingen bij de burgers te wekken. Dat het goed is dat we eerlijk voor de harde waarheid uitkomen. De harde waarheid op gemeentelijk niveau dat de gemeentelijke uitgaven niet meer verder

kunnen stijgen.
De harde waarheid op provinciaal niveau dat ook de provinciale overheid de broekriem zal moeten aantrekken. De harde waarheid ook op landsniveau, die van een rechtse overheid, dat de inkomens niet verder meer kunnen stijgen; dat we met z'n allen ook de bereidheid moeten hebben om in te leveren. We zullen als liberalen vooral ook duidelijk moeten maken - en ik denk dat dat één van de kernproblemen is waarvoor wij als VVD staan - waar die nieuwe grenzen voor de verantwoordelijkheid van de overheid komen te liggen. Hoe we dienen vast te stellen welke de criteria zijn waarop wij als liberalen bepalen of er wel of niet sprake is van voor de burger verantwoorde maatschappelijke risico's. Durf, dat zullen de politici de komende jaren moeten opbrengen. Durf, dat zal nodig zijn voor de partijen die het beleid van dit kabinet ondersteunen. En ik wijs al die mensen, die wat angstig zijn over het kabinetsbeleid, die zich wel eens afvragen of we in feite niet te ver gaan, op één ding en ook Jan Kamminga heeft daar in zijn inleiding over gesproken.
De afgelopen jaren zijn Hans Wiegel in zijn campagnes en ik in de afgelopen Campagne eerlijk voor de waarheid uitgekomen. We hebben er geen doekjes om gewonden. We hebben gezegd waar de VVD voor stond en wat er zou gebeuren als de VVD in het kabinet terecht zou komen. En dat hebben we gezien: de massale toeloop van de jeugd naar de VVD. Niet omdat wij zulke populaire maatregelen nemen, niet omdat het te presenteren beleid op zich voor de jeugd zo aantrekkelijk zou zijn. Wél omdat de jeugd het heilige geloof heeft dat dit beleid het beleid dat de VVD voorstaat, het beleid zoals dat ook in delen van het kabinetsbeleid naar voren komt, de enige mogelijkheid is om ons land uit de problemen te helpen waarvoor we op dit moment staan.
Ik kom daarmee, dames en heren, tot een paar opmerkingen over de voorjaarsnota. U zult met mij de afgelopen weken ook hebben genoten van de publieke discussie die daar van tijd tot tijd over is gevoerd. En natuurlijk plaats ik dat "genieten" tussen aanhalingstekens. Ik zou over die voorjaarsnota, die het kabinet vanavond in de besluitvorming heeft afgerond, toch graag een paar opmerkingen willen maken. De voorjaarsnota is traditioneel voor elk kabinet een grote opgave omdat het bij het invullen van de voorjaarsnota iedere keer gaat om vragen, waarop een regeerakkoord, waarop afspraken tussen regeringspartijen in feite geen soelaas bieden. Wat zijn dan de politieke vragen waarvoor een Tweede- Kamerfractie staat? Wat zijn de politieke vragen waarvoor ook bewindslieden staan? In de eerste plaats de vraag in welke mate je de

tegenvallers opvangt die zieh hebben laten zien. In de tweede plaats, als je het met elkaar eens bent geworden over de mate waarin die tegenvallers moeten worden opgevangen, de vraag welke maatregelen je daartoe neemt. En laten we eerlijk zijn, laten we er ook vanavond niet omheen draaien, op dit soort vragen is uiteraard politiek een verschillend antwoord mogelijk. Natuurlijk is het zo dat er in een coalitie verschillende opvattingen bestaan over de wijze, waarop je die tegenvallers moet opvangen en zelfs over de vraag in welke mate die tegenvallers moeten worden opgevangen. Dat is helemaal niet iets om van te schrikken. Het is een logische consequentie van het feit dat je met partijen samenwerkt, dat je samenwerkt met partijen die opereren vanuit een verschillende visie, dat partijen ook het recht, zelfs de plicht hebben tegenover hun achterban duidelijk te maken waar zij voor staan, daar waar het gaat om het voeren van het regeringsbeleid. Natuurlijk kan dat soms leiden tot conflicten en dat heeft de afgelopen weken ook tot een conflict geleid. Op zich is er geen enkele reden om daarover te juichen.
Omdat de VVD dit kabinet zo graag heeft gewild, denk ik wel dat wij als VVD-fractie ons moeten afvragen of die conflicten op de juiste punten zijn ontstaan, of er wellicht sprake is van het uitlokken van conflicten en of er sprake is van het uit de weg gaan van conflicten daar, waar het juist voor ons liberalen om principiele punten gaat.
Voorzitter, dames en heren, wat is positief aan deze voorjaarsnota!
Ik zou daar graag een paar opmerkingen over willen maken. In de eerste plaats is het positief dat het kabinet heeft besloten tot ombuigingen in orde van grootte van zo'n 2 miljard, een pakket dat een doorwerking zal hebben in 1984 van zo'n 4,5 miljard. Dat kan misschien niet veel lijken, maar u moet zich goed realiseren dat dit pakket komt op het pakket van 13 miljard, dat de Tweede Kamer de afgelopen tijd al heeft goedgekeurd. Natuurlijk had de VVD-fractie graag wat meer gewild, maar in principe zijn wij met deze 2 miljard redelijk tevreden, evenals met het feit dat de tegenvallers - voor zover zij doorwerking hebben voor de komende jaren - door de plannen van het kabinet worden opgevangen.
Ik zou graag, voorzitter, nog van de gelegenheid gebruik willen maken om toch eens iets te zeggen over het verwijt dat de VVD wel eens bereikt, dat we te veel waarde zouden hechten aan het terugdringen van het financieringstekort. Wat zijn de feiten zoals die iedere dag op ons afkomen. Het financieringstekort stijgt met circa 100 miljoen per dag. Dat houdt dus in dat we met elkaar iedere dag 100 miljoen te veel uitgeven. De

overheidsschuld bedraagt op dit moment zo'n 40.000 gulden per huishouden en van iedere belastingplichtige wordt momenteel ongeveer 3500 gulden per jaar gevraagd om de rente van de overheidsschuld te kunnen betalen. Daarom denk ik dat het, hoe vervelend het ook is, een essentiele voorwaarde is dat we de discipline handhaven daar, waar het gaat om het terugdringen van het financieringstekort.
De tweede plaats, voorzitter, behelst het kabinetsbesluit dat de sociale uitkeringen per 1 oktober achteruit zullen gaan; daar wil ik zo dadelijk nog iets meer over zeggen.
Op de derde plaats heeft het kabinet ook besloten, en ik denk dat dat van groot belang is, dat de minister van Binnenlandse Zaken niet met het mes op tafel met de ambtenarenorganisaties moet gaan onderhandelen. Zoals Lubbers zei: "Er is geen sprake van automatische koppeling tussen korting op uitkeringen en de herverdeling van arbeid voor de ambtenaren." U kunt zich natuurlijk de vraag stellen, en ik denk dat het goed is dat we ons als politieke partij ook die vraag stellen, waarom Koos Rietkerk zich de afgelopen weken zo druk heeft gemaakt. Waarom heeft de VVD-fractie zich vierkant opgesteld achter de minister van Binnenlandse Zaken? Dat is niet zo maar, omdat wij er zo'n grote behoefte aan zouden hebben om een politiek conflict op te blazen. Dat was wél omdat de minister van Binnenlandse Zaken samen met de andere VVD-bewindslieden in het kabinet tot de conclusie waren gekomen dat de wijze van onderhandelen met de ambtenaren open zou moeten zijn en dat we niet met ambtenarenorganisaties zouden kunnen gaan praten als er sprake zou zijn van een dictaat van de zijde van de overheid. Het is immers zo - en ik noem drie voorbeelden, drie zaken die Rietkerk in de afgelopen maanden heeft gerealiseerd - dat in de eerste plaats de ambtenaren in 1983 al meer hebben ingeleverd dan de mensen die werkzaam zijn in de particuliere sector. Ten tweede was het ook al zo dat Koos Rietkerk bij de voorjarsnota accoord was gegaan met de aftopping van het vacantiegeld voor ambtenaren. En in de derde plaats zou het niet rechtvaardig zijn om de ambtenarensalarissen op gelijke wijze te behandelen als de uitkeringen aan de mensen in de sociale zekerheid.
En daarom zeg ik u dan ook vanavond dat het kabinet en dat onze bewindslieden gelijk hebben gehad, dat Koos Rietkerk de afgelopen weken gelijk heeft gehad toen hij zijn poot stijf hield en ik denk dan ook dat wij als VVD'ers verplicht zijn aan deze minister van Binnenlandse Zaken duidelijk te maken dat het beleid, dat hij de afgelopen maanden op voortreffelijke wijze heeft gevoerd, kan rekenen op de instemming van de VVD.

Dames en heren, ik kom daarmee tot mijn vierde positieve opmerking over de voorjaarsnota en die betreft de gelden voor de werkgelegenheid, die weliswaar in het regeerakkoord waren voorzien, maar die nu ook in kabinetsvoorstellen definitief zijn gereserveerd. Omdat wij twee jaar geleden in een vroegtijdig stadium al het jeugdwerk-gelegenheidsplan van Rudolf de Korte en Nel Ginjaar hebben uitgebracht, is het buitengewoon plezierig om te kunnen constateren dat het kabinet niet alleen de gelden voor het werkgelegenheidsbeleid definitief heeft veilig gesteld, maar dat een groot gedeelte van het geld ook zal gaan naar het jeugdwerkplan van het kabinet.
Ik geloof ook dat de *heer Lubbers gisteren bij het interpellatie- debat, dat de heer Den Uyl had aangevraagd, terecht heeft geconstateerd dat één van de belangrijkste elementen van deze voorjaarsnota is dat het kabinet bereid is daar, waar het gaat om bestrijding van de werkloosheid, prioriteit te geven aan de positie van de jongeren.
Dames en heren, ik kom daarmee tot een tweetal opmerkingen over de voorjaarsnota met betrekking tot zaken die niet zo plezierig zijn voor de VVD. In de eerste plaats de accijnsverhoging waartoe het kabinet heeft besloten. Ik denk ook dat het goed is dat we daar vanavond niet omheen draaien en dat we ook niet proberen de accijnsverhoging goed te praten. Het gaat daarbij om een lastenverzwaring waar de VVD-fractie en ook de VVD-bewindslieden grote moeite mee hebben gehad. Daarom is ook in het regeerakkoord een passage op- genomen die zegt dat lastenverzwaringen die zouden optreden gecompenseerd moeten worden omdat we immers met elkaar hebben afgesproken dat er tijdens deze regeerperiode geen sprake zal mogen zijn van lastenverzwaring in de collectieve sector.
De tweede opmerking die ik zou willen maken gaat over de problemen rond de AOW. Ik wil daarbij nog één ding verklaren. U heeft gisteravond op de televisie de heer Den Uyl wellicht iets horen zeggen over het standpunt dat de VVD zou innemen ten aanzien van de AOW.
Het is u misschien ook duidelijk geworden dat de heer De Vries, fractievoorzitter van het CDA, en ik hebben afgezien van deelname aan dit debat in de Tweede Kamer omdat het in onze ogen niet terecht zou zijn om alvorens de voorjaarsnota is verschenen, althans definitief door het kabinet is vastgesteld, met elkaar te gaan discus- sieren over interpretatieverschillen. Ik heb daarom gisteren en ook in de afgelopen week afgezien van het geven van een reactie die ons wordt gevraagd met betrekking tot het probleem van de AOW.

Ik vind echter wel dat deze algemene vergadering, nu ons verkiezingsprogramma zo'n klein jaar geleden is vastgesteld, er recht op heeft te weten waar de Tweede-Kamerfractie voor staat en wat wij de komende weken in de Tweede Kamer bij onze opstelling zullen gaan bepleiten. Het is goed, dames en heren, om vast te stellen wat er precies in het verkiezingsprogramma staat over de AOW en wat er daarnaast staat over kortingen op de sociale uitkeringen. Het programma zegt letterlijk dat er een koppeling op afstand moet komen tussen lonen en uitkeringen, en dat het verschil tussen lonen en uitkeringen circa 5% zal moeten bedragen. We voegen daar in één adem aan toe - en het is de partij die dit heeft vastgesteld - dat de echte minima en de AOW daarbij moeten worden ontzien. Wij hebben destijds uitdrukkelijk niet gekozen voor het totaal uitsluiten van kortingen op de echte minima en de AOW; we hebben gezegd „dat .we als het gaat over koppeling op afstand, de echte minima en de AOW zouden moeten ontzien. Ik denk dat we vandaag als VVD voor de waarheid staan. Ik geloof dat belofte schuld maakt. Ik vind dat een politieke partij moet handelen volgens goed koopmansgebruik: Een man een man, een woord een woord. En ik denk dan ook dat, nu de voorjaarsnota juist van
middag door het kabinet definitief is vastgesteld, de VVD duidelijk moet maken hoe zij over deze belofte denkt. Ik heb tijdens de campagne een aantal keren over de AOW gesproken. Op het congres waarmee we de verkiezingscampagne startten heb ik o.a. gezegd dat ik me zou schamen als het zo ver zou komen dat de mensen met een AOW-uitkering het slachtoffer zouden worden van het slechte sociaal-financieel-economische beleid zoals dat in de afgelopen jaren is gevoerd. Ik heb ook gezegd dat de AOW voor de VVD een ereschuld vormt, dat het een slechte zaak zou zijn als juist die mensen, die na de Tweede Wereldoorlog de welvaartsstaat Nederland hebben opgebouwd, nu het slachtoffer zouden worden van dat slechte beleid. Daarom zeg ik u dat de VVD op dit terrein iets zal moeten doen. Natuurlijk zal dat pijn doen, omdat het uitzonderen van de AOW, het in bepaalde mate ontzien van de AOW, financiële gevolgen zal hebben voor de positie van de overheid. Het geld zal ergens vandaan moeten komen. Als we praten over korting op de sociale uit- keringen, dan worden naar de mening van de VVD in de plannen die het kabinet vandaag heeft vastgesteld de uitkeringen onvoldoende ontzien. Daarom kondig ik nu ook aan dat de VVD-fractie, in goed overleg met haar coalitiepartner het CDA, in goed overleg met het kabinet, zal zoeken naar mogelijkheden om deze onrechtvaardigheid uit de plannen van

het kabinet weg te nemen. Ik zeg u er uitdrukkelijk bij dat de VVD bereid zal moeten zijn de consequenties, verbonden aan de uitvoering van de belofte die wij aan de kiezers hebben gedaan, in te calculeren.
Dames en heren, ik wil deze twee kanttekeningen bij de voorjaarsnota over punten die ons eigenlijk niet zo bevielen, besluiten met nog een algemene opmerking over de sociale uitkeringen. Vanaf 1971 heeft de VVD gewaarschuwd voor de onbetaalbaarheid van die sociale uitkeringen. Het was Hans Wiegel die in de campagne van 1972 voor het eerst het onderwerp sociale zekerheid aan de orde stelde en die toen al als onze mening weergaf dat zonder ombuigingen op het terrein van de sociale zekerheid die sociale zekerheid op de lange termijn niet meer betaalbaar zou zijn. Het is daarom ook buitengewoon wrang dat nu dit kabinet met name verantwoordelijk zal moeten zijn voor het nemen van maatregelen, waarvoor de VVD al in een vroeg stadium heeft gewaarschuwd; maatregelen waarvoor de VVD vroeger is wegge- lachen, waarvoor de VVD vroeger niet werd geloofd, waarom de VVD vroeger is gehoond.
En ik moet zelfs nu nog vaststellen dat er op dit moment mensen zijn die weigeren ons standpunt over de sociale zekerheid te begrijpen, die dat standpunt bewust niet willen begrijpen. Er zijn er zelfs, dames en heren, die ons standpunt ten aanzien van korting op de uitkeringen bewust willen verdraaien. En ik moet zelfs met droefheid vaststellen dat er mensen zijn die beweren dat de uitkeringen door de VVD vogelvrij zijn verklaard. Ik wil graag toch nog iets zeggen naar aanleiding van deze laatste opmerking. Toen ik die vernam via krant en radio heb ik mij diep gegriefd gevoeld. Niet alleen voor mijzelf, maar ook voor het feit dat met dit soort uitlatingen al die kiezers die op de VVD hebben gestemd daarmee in de hoek worden gezet. Natuurlijk zijn er politieke meningsverschillen, maar ik vind dat die nooit kunnen worden beslecht door dit soort uitlatingen te doen over standpunten die je politieke tegenstanders innemen. Ik kan alleen maar constateren dat mensen die dit soort uitlatingen doen, dat doen hetzij in een emotionele bui, hetzij bij gebrek aan argumenten, en dat, dames en heren, is het antwoord van de VVD aan de heer Den Uyl en aan al die anderen die deze week die verwijten in de richting van de VVD hebben geslingerd.
Dames en heren, de voorzitter heeft een aantal opmerkingen gemaakt over de positie van de VVD bij de jongeren. Het is inderdaad opvallend dat niet alleen bij de afgelopen verkiezing, maar ook bij alle onderzoeken die daarop zijn gevolgd, is gebleken dat de jeugd zich massaal naar de VVD keert. Eén op de drie jongeren stemt op dit moment

VVD. En recentelijk hebben we bij verkiezingen die onder scholieren van boven de 18 jaar na de echte verkiezing zijn gehouden, gezien dat de VVD zo'n 60 zetels zou behalen. We hebben ook bij de verkiezing van 8 september kunnen vaststellen dat bijna de helft van de achterban van de VVD jonger is dan 35 jaar en een recent onderzoek, bekend gemaakt in VARA's Rooie Haan (en waar kunnen wij als liberalen beter op varen!), maakte duidelijk dat de jongeren van 16 en 17 jaar momenteel voor zo'n 37% op de VVD zouden stemmen. Het is goed dat we ons als liberalen afvragen wat de verklaring voor dit fenomeen is en ik zal proberen in het kort iets te zeggen over een mogelijke verklaring. In de jaren '45-'80 hebben we duidelijk kunnen constateren dat het socialisme in feite de politieke discussie in ons land overheerste. We zagen ook dat het socialisme
heel dikwijls de norm vormde voor het begrip progressiviteit. We zagen ook dat andere politieke partijen te weinig alternatieven boden voor socialistische ideeen, dat andere partijen zieh in feite te vaak afzetten tegen socialistische ideeen zonder dat daarvoor alternatieven op tafel werden gelegd. We hebben gezien dat de Partij van de Arbeid haar historische missie de afgelopen jaren heeft vervuld.
Ik heb al eens eerder op een congres van de VVD gezegd dat in feite het socialistische boek uit is, daar waar we praten over het werkelijk aanreiken van ideeen over hoe de samenleving er in de toekomst zou moeten uitzien. En natuurlijk, alle kabinetten hebben meegewerkt aan de opbouw van een welvaartsstaat zoals die tot nu toe gerealiseerd is in ons land. De bestaanszekerheid, die iedereen nu in ruime mate heeft, is een gevolg van de eendrachtige samenwerking van diverse partijen in diverse kabinetten. Het feit dat bijvoorbeeld in ons land het hoger onderwijs toegankelijker is, is er ook een voorbeeld van hoe politieke overeenstemming ertoe kan leiden dat burgers in Staat zijn om deel te nemen aan onderwijsontwikkelingen, die tot voor kort nog voor hen waren afgesloten.
En natuurlijk is het ook zo dat het feit, dat de positie van de vrouw in onze samenleving steeds meer wordt benadrukt, mede is veroorzaakt door de gezamenlijke inspanning van alle politieke partijen.
Maar ik denk ook, dames en heren, dat we kunnen vaststellen dat het met name de liberale filosofie is geweest die de afgelopen jaren op dit terrein alternatieven heeft aangeboden. Dat het vooral de liberale politiek is geweest die de afgelopen jaren duidelijk heeft gemaakt hoe sommige maatschappelijke ontwikkelingen afgeremd

kunnen worden en hoe we met elkaar kunnen werken aan de opbouw van een nieuwe staat Nederland, een nieuwe samenleving Nederland, waarin wat meer verantwoordelijkheid voor de mensen zal liggen, waarin ook voor de mensen wat meer risico zal zijn voorbehouden, waarin met name wat meer vrijheid voor de mensen zal bestaan om de samenleving in te richten zoals zij die graag willen zien. De ontwikkeling na de Tweede Wereldoorlog heeft door gebrek aan politieke alternatieven van onze welvaartsstaat in feite een verzorgingsstaat gemaakt, en ook de liberale beweging is daarin dikwijls tekort geschoten. Een en ander heeft ertoe geleid dat de individuele verantwoordelijkheid steeds minder is geworden, terwijl we juist nu in een situatie zitten, waarin de mensen snakken naar een eigen stukje vrijheid, naar een eigen stukje verantwoordelijkheid, waarin de mensen het overheidsgezeur beu zijn. En dan wordt er door allerlei hoogleraren en andere mensen, die zeggen dat ze er verstand van hebben, beweerd dat de samenleving verrechtst. Als simpele verklaring voor het feit dat de VVD momenteel aantrekkelijk is voor de jeugd, wordt gezegd dat de jeugd in ons land aanzienlijk rechtser is geworden. Ik denk, dames en heren, dat het goed is om vast te stellen dat het onderscheid tussen links en rechts de burgers en met name de jongeren niets meer zegt, dat de jongeren niet rechts en niet links maar realistisch zijn en dat ze willen dat er een verstandig beleid wordt gevoerd. Ik denk dat de jeugd ook geen behoefte heeft aan mystieke bewegingen en abstracte verhalen maar aan een overzichtelijk idealisme. Elke politieke enquete onder de jeugd wijst dat uit. De jeugd wenst een concrete wereld vlak bij huis.

Wat dat betreft - en ik ga dan langzamerhand afronden, mijnheer de voorzitter - denk ik dat het toch goed is dat we nog even met elkaar nadenken over de positie van de schoolverlaters, over wat nu in feite de positie van een groot gedeelte van de jeugd in onze samenleving is, de positie van de jongere die elke ochtend opnieuw wakker wordt met de gedachte dat hij die dag weer niet aan het werk zal kunnen gaan. Wat is bijvoorbeeld de positie van een jongere die probeert een eigen bedrijf te beginnen om op deze wijze gestalte te geven aan de zelfstandigheid en zijn pogingen gesmoord ziet in de overheidsbureaucratie. Hoe beantwoorden wij de vragen die de jongeren ons stellen, hoe geven wij de jongeren meer vrijheid, hoe maken wij een maatschappij waarin sprake is van minder regels, hoe creeren wij een situatie waarin sprake is van meer deregulering en minder staatsbemoeienis? De jongeren, dames en heren, we voelen het allemaal, we weten het allemaal, willen meer verantwoordelijkheid. Het zal dan ook een

opdracht zijn aan dit kabinet en eigenlijk aan iedere politicus ervoor zorg te dragen dat de jongeren in de jaren '80 hun zelfstandige positie nog kunnen behouden. De dereguleringsoperatie waar de voorzitter over sprak en waar de voorzitter van de Eerste-Kamerfractie vanmiddag ook nog het een en ander over zal zeggen, komt in ons land moeizaam op gang. Het kabinet heeft een aantal belangrijke initiatieven genomen, maar we moeten ons al bij voorbaat afvragen of deze initiatieven, die straks zullen moeten resulteren in een nota van de regering aan de Kamer, politiek een kans van slagen maken. Want, dames en heren, als we ons eerlijk afvragen wat er in ons land in feite moet gebeuren als we praten over deregulering, als we met elkaar eens inventariseren welke overheidsregels er moeten verdwijnen, dan denk ik dat we ons allemaal kunnen afvragen of dat op korte termijn noodzakelijk is. Dan kunnen we ons allemaal afvragen of de eerste commissie-Van der Grinten die nu is ingesteld inderdaad een eerste commissie zal blijken te moeten zijn en dat we straks zullen moeten besluiten een tweede commissie met nieuwe opdrachten weer opnieuw het probleem van de deregulering te laten aanpakken.
We moeten ons ook afvragen wat in de politiek de haalbaarheid van deregulering is, wat de haalbaarheid van deregulering bij de burgers is.
Ik zou nog graag een opmerking willen maken over die haalbaarheid, die zowel betrekking heeft op het functioneren van Tweede-Kamerleden als op de manier waarop wij als partij tegen de deregulering moeten aankijken. Het is natuurlijk heel goedkoop en heel gemakkelijk om in een verkiezingsprogramma of in een regeerakkoord fraaie volzinnen over deregulering op te nemen. Het is natuurlijk ook prachtig om te zeggen dat de commissie-Van der Grinten en de commissie-Geelhoed voortvarend aan het werk zullen moeten gaan en met een grote reeks voorstellen naar de Kamer zullen moeten komen. Wij moeten echter als VVD nu al een oordeel vellen over de vraag in hoeverre wij met de deregulering moeten meegaan. Wij zullen ons op gemeentelijk, provinciaal en rijksniveau nu al moeten afvragen in welke mate wij de dereguleringsvoorstellen die zullen komen nog verder zullen moeten aanvullen. Met de mond belijden is gemakkelijk, maar als men straks bij u in de gemeenteraad komt of men komt bij de Tweede-Kamerfractie en men zegt: " Daar bestaat een bepaalde misstand, daar moet een nieuwe regeling voor komen", dan zal ook van de Tweede-Kamerfractie, van de statenfractie of van de gemeenteraadsfractie gevergd moeten worden op een moment "neen" tegen de burgers te durven zeggen, en niet onmiddellijk klaar te staan met het

stellen van vragen aan Gedeputeerde Staten, aan colleges van B. en W. of aan de regering.
Dan zullen we ook de moed moeten hebben om als politieke partij te zeggen dat er natuurlijk veel misstanden in onze samenleving
zijn en dat er een heleboel situaties zijn waar we eigenlijk iets aan zouden moeten veranderen, maar we moeten ook de moed hebben om van tijd tot tijd te zeggen dat bepaalde situaties helaas zullen moeten blijven bestaan omdat het middel van deregulering veel erger is dan de kwaal, veel erger dan de hinder die de burger van de betreffende situatie ondervindt. En afsluitend hierover, voorzitter, zou ik willen zeggen dat het, vooral als het gaat over deregulering, een kwestie is van mentaliteit, van de bereidheid ook als politieke partij om van de overheid minder te vragen, van de bereidheid ook van de burger om niet iedere keer, als er ook maar dit of dat fout zit in de samenleving, naar de overheid toe te gaan om te vragen om een nieuwe regeling. Het zal van ons vragen ons de komende jaren op welk politiek terrein dan ook beheerst op te stellen. Dat is een opdracht die aan iedereen die binnen onze partij politiek actief is kan worden meegegeven.
Mijnheer de voorzitter, ik zou willen besluiten met het aangeven van vier elementen, die in mijn ogen noodzakelijk zijn wil er in de
komende jaren sprake kunnen zijn van vernieuwing van onze samenleving. Vier factoren die essentieel zijn. Als aan één van die factoren niet is voldaan, dan zullen we helaas over een aantal jaren moeten vaststellen dat de vernieuwing van de welvaartsstaat Nederland anno '83 in de jaren '80 geen gestalte heeft gekregen. In de eerste plaats zal - hoe vreemd het ook moge klinken - het politieke onbehagen dat er thans bij de burger bestaat, gebruikt moeten worden om maatschappelijke veranderingen te bewerkstelligen. We moeten eerlijk met elkaar zeggen dat dit onbehagen omgevormd moet worden tot druk voor al die politici die niet de bereidheid hebben om problemen op dit moment aan te pakken, die ook niet de eerlijkheid hebben te zeggen waar het op Staat. De tweede essentiele factor waaraan we moeten voldoen is, dat we moeten beschikken over een maatschappelijke visie. Jan Kamminga heeft vanavond al een nieuw initiatief van de partij op dit punt aangekondigd. Het is opvallend dat juist nu er sprake is van een teruglopende situatie van de overheid, juist nu er keus gemaakt moet worden, juist nu er afwegingen gemaakt moeten worden op allerlei terreinen, de drang tot conservatisme, die de VVD altijd werd verweten, overal opgeld doet. Ik wil me

vanavond beperken tot één voorbeeld. Dat heeft betrekking op de onderwijs- protesten, op de manier waarop sommige maatschappelijke organisaties en burgers hebben gemeend commentaar te moeten leveren op de bezuinigingen bij het onderwijs. Laten we eerlijk zijn, de VVD heeft niet staan juichen bij die bezuinigingen, maar we hebben wel de moed gehad om de minister van Onderwijs bij die bezuinigingen te steunen. Als u dan ziet dat er zelfs maatschappelijke organisaties zijn geweest die de plannen van de heer Deetman hebben durven ken- schetsen als een teruggaan naar het stenen tijdperk, dan denk ik, dames en heren, dat het niets te maken heeft met het bedrijven van belangenpolitiek, ook niets met het leveren van reele kritiek op het kabinetsbeleid, maar dan is er sprake van demagogie, zeker als u zich realiseert dat met de bezuinigingsvoorstellen, zoals de heer Deetman die heeft ingediend, en die zijn gesteund door CDA en VVD, het niveau van het onderwijs, zoals dat in 1976 was bereikt, weer terug is gekomen. En het valt natuurlijk niet vol te houden dat we in 1976 in het stenen tijdperk leefden, evenmin als het vol te houden is dat iedere bezuiniging in het onderwijs de kwaliteit van het onderwijs teniet zou doen. Het valt niet vol te houden dat een wat grotere klas voor een gemiddelde onderwijzer niet de mogelijkheid zou opleveren om toch dat onderwijs te bieden dat de VVD van zo groot belang acht.
Een derde factor die ik zou willen noemen naast het onbehagen en naast de maatschappelijke visie heeft betrekking op de durf, de durf die voldoende naar voren moet komen, de durf die bij de behandeling van de voorjaarsnota misschien nog wat sterker naar voren moet komen dan nu al het geval is. De lef ook om dingen te zeggen die niet ontkend mogen worden. Lef ook om zaken zo te presenteren dat de mensen duidelijk voor ogen Staat welke maatregelen wel of niet genomen kunnen worden en welke zaken in onze samenleving nog wel of niet haalbaar zijn. Die durf is natuurlijk individueel wel aanwezig en er zijn politici en bewindslieden die individueel de durf hebben om te zeggen waar het op staat.
Ik denk echter, mijnheer de voorzitter, dat van veel groter belang dan individueel durf op te brengen is, dat het kabinet als geheel, dat de fracties van CDA en VVD als geheel gezamenlijk duidelijk willen maken waar ze met de samenleving naar toe willen, wat er de komende jaren zal moeten gebeuren en welke vervelende maar noodzakelijke maatregelen daarvoor zullen moeten worden genomen.
De vierde factor, dames en heren, heeft betrekking op de condities die de overheid kan stellen daar waar het gaat om het treffen van maatregelen die voor de burgers

mogelijkheden scheppen om zichzelf te ontplooien. De overheid moet die condities scheppen, de overheid moet, althans wat de VVD betreft, niet proberen de komende jaren zelf richting te geven aan allerlei maatschappelijke ontwikkelingen. Dat is de afgelopen jaren te veel gebeurd en dat heeft er toe geleid dat de overheid zichzelf in feite de afgelopen jaren heeft overboden en dat het terugdraaien van allerlei maatregelen door diezelfde overheid politiek heel moeilijk en in een aantal gevallen zelfs onmogelijk is geworden.

Voorzitter, ik rond af met de volgende boodschap aan uw congres.

Er was voor de verkiezingen geen partij die dit kabinet zo heeft gewild als de VVD. Er was na de verkiezingen geen partij die zo direct en zo consequent heeft afgekoerst op de combinatie die thans in ons land aan het bewind is. Er was ook tijdens de formatie geen partij die zo heeft aangedrongen op snelheid van handelen als de VVD. En ik zeg u: ook nu is het de VVD, ook nu zijn het de beide Kamerfracties, ook nu zijn het onze ministers en staatssecretarissen die dag in dag uit proberen dit kabinet tot een succes te maken.

Dit beleid, dames en heren, is ons beleid!